

Persoonlijke groeidoelen op Day a Week School: taal voor ontwikkeling

Al vijftien jaar werken leerkrachten en leerlingen van Day a Week School (groep 5 t/m 8) met persoonlijke groeidoelen. Deze werkwijze helpt om beter aan te sluiten bij de persoonlijke ontwikkelbehoeften van kinderen. In dit artikel lees je waarom we met groeidoelen werken, hoe we dat doen en wat het oplevert.

door Lisanne Manintveld en Annelies de Muijnck

Wat willen we kinderen leren?

Verrijkingsonderwijs dat zich alleen op kennis richt, schiet tekort. Natuurlijk is het heerlijk om in thema's als de ruimte of Japanse rekenmethodes te duiken, zeker voor kinderen met een brede leerhonger. Maar als verrijkingsonderwijs zich alleen op kennis richt, missen we iets essentieels. Gaan deze kinderen dan ook buiten school met plezier leeruitdagingen aan? Kunnen ze hun leren zelf sturen, plannen en evalueren?

Dat is waar we op Day a Week School naartoe werken: kinderen begeleiden in hun ontwikkeling tot 'zelfsturende autonome leerlingen'. Betts en Neihart beschrijven dit type leerling als gemotiveerd van binnenuit, met vertrouwen in eigen kunnen. Ze stellen hun eigen doelen, plannen hun werk, vragen hulp waar nodig en nemen verantwoordelijkheid voor hun leren en gedrag. Ze durven risico's te nemen en zien hun eigen rol in het leerproces. In feite beschrijven ze daarmee het profiel van een zelfregulerende leerling.

Als we dit als doel stellen, heeft dat gevolgen voor het onderwijs. Niet alleen voor wat we doen, maar ook voor hoe we het doen, *met wie* en *waarom*. Verrijkingsonderwijs gaat daarmee over meer dan cognitieve groei alleen.

*Hidde's groeidoel:
Ik stel vragen.*

Ik heb dit groeidoel gekozen omdat ik eigenlijk nog meer wil weten. Vroeger deed ik alleen maar half werk, terwijl ik het niet eens wist. Ik zei vrij snel dat dingen goed waren, terwijl ze nog niet

klaar waren. Toen ik daarbij stil ging staan, merkte ik wat ik deed. Nu probeer ik het steeds moeilijker te maken, omdat ik ontdekte dat ik het te makkelijk had. Ik wil eigenlijk gewoon alles weten en stel mezelf daarom vragen.

Groeigebieden: taal voor ontwikkeling

Om gericht te kunnen werken aan deze brede ontwikkeling gebruiken we vier groeigebieden:

1. Hoe denk ik?
2. Hoe zie ik mezelf?
3. Hoe leer ik?
4. Hoe werk ik samen?

Deze indeling is onder andere gebaseerd op het werken met doelen en vaardigheden van het SLO

en het *Startboek Skillis*. Elk groeigebied bevat een reeks concrete groeidoelen: vaardigheden die kinderen tijdens de lessen kunnen inzetten en verder ontwikkelen.

Hoe denk ik? gaat over lagere en hogere denkvaardigheden. Bijvoorbeeld: 'Ik stel vragen' kan betekenen dat een kind iets vraagt aan de leerkracht, een klasgenoot of aan zichzelf tijdens het onderzoeken van een onderwerp. 'Ik denk als een programmeur' vraagt om logisch denken in stappen richting een einddoel.

Hoe zie ik mezelf? gaat over zelfinzicht en zelfwaardering. Een doel als 'Ik sta stil bij mijn talenten' helpt kinderen zich bewust te worden van eigenschappen die ze energie geven. Ook emoties horen hierbij. 'Ik sta stil bij wat ik voel' helpt kinderen herkennen hoe gevoelens invloed hebben op hun motivatie en leerhouding.

Hoe leer ik? draait om metacognitie en motivatie. 'Ik regel mijn werk' kan voor het ene kind betekenen: ik pak op tijd mijn spullen, en voor het andere: ik maak een planning en vraag hulp. 'Ik kan en wil leren' gaat over concentratie, doorzetten en passende strategieën kiezen.

Hoe werk ik samen? gaat over samenwerking en sociale afstemming. 'Ik houd rekening met mezelf en anderen' vraagt kinderen om keuzes te maken in groepsopdrachten waarin wensen kunnen botsen. Dit zijn doelen die ook voor volwassenen nog leerzaam zijn.

Samuels groeidoel: Ik denk als een programmeur.

Dit groeidoel betekent dat je in stappen denkt. Dus dat je bij een opdracht niet begint bij stap 5, maar bij stap 1. Ik ben daar niet zo goed in. Soms is dit handig om te doen, soms is het niet nodig. Als je een onderzoek doet, kan het wel handig zijn. Bij mijn eerste project was ik vrijwel meteen begonnen met het product en toen moest ik aan het einde het onderzoek doen, dat was niet handig.

Groeidoelen voor het leven

De groeidoelen zijn vakoverstijgend en levensbreed. Je bent er niet klaar mee als je een doel eenmaal hebt geoefend. Reflecteren op je emoties, afstemmen met anderen of effectief plannen zijn vaardigheden die in iedere nieuwe context opnieuw aandacht vragen.

Soms is het onderscheid tussen groeigebieden lastig. Een leerling reflecteert: 'Ik stelde mezelf de vraag: kan ik dit wel? Dat hoort toch bij "Hoe leer ik?" Of is het "Hoe zie ik mezelf?"' Deze verwarring is waardevol, het kind probeert grip te krijgen op wat hij ervaart. De groeigebieden zijn geen

hokjes, maar een manier om taal te geven aan leren en ontwikkelen.

Afsheens groeidoel: Ik vraag door totdat ik het antwoord echt weet.

Ik heb dit groeidoel gekozen omdat ik het vaak niet zei als ik het niet echt begreep. Op den duur wist ik dan niet zo goed meer wat ik moest doen. Als ik het nu even niet weet, wil ik het echt vragen. En anders vraagt de juf het even aan me, of ik het echt heb begrepen. We oefenen een heel jaar met een groeidoel. Dat vind ik fijn. Dan merk ik dat het makkelijker wordt en ik het op den duur kan.

Joaquins groeidoel: Ik denk na voordat ik iets doe.

Volgens mij hoort dit groeidoel bij het groeigebied 'Hoe zie ik mezelf?' of 'Hoe denk ik?' Ik heb ADHD en soms denk ik niet echt na voordat ik iets doe. Dus dan doe ik iets en daarna denk ik: was dat wel zo'n slim idee? Bijvoorbeeld als ik boos ben en iemand wil slaan dan denk ik: nee, niet doen, dat is geen goed idee!

Betekenis door ervaring

Hoe kun je reflecteren op iets wat je nog niet kent?

In de eerste maanden maken kinderen kennis met de groeigebieden. Ze krijgen expliciete lessen over bijvoorbeeld motivatie en de leerkuil. Daarnaast worden groeidoelen benoemd tijdens gewone lesactiviteiten. Na een les wordt besproken wat leerlingen deden of voelden: 'Ik merkte dat het niet goed ging en stelde voor om het anders te doen.' Dat leidt tot het herkennen van een groeidoel: 'Aha, je stemde af op de anderen in je groepje!'

Ook vooraf bespreken leerkrachten welke groeidoelen relevant zijn voor een les (feed-up). Tijdens en na de les volgt feedback en feedforward: Waar sta je nu? Wat kun je doen om verder te komen? Soms gebruiken we een rubric om samen te verkennen hoe je een vaardigheid stap voor stap ontwikkelt. Het is een hulpmiddel dat laat zien wat je op elk niveau al kunt en wat de volgende stap is.

Klaartje (leerkracht): Aan het begin van het jaar organiseer ik vier dagen waarin telkens per dag één groeigebied centraal staat. Ik vertel die dag iets over het groeigebied, we praten er samen over en we bekijken de succescriteria van het groeigebied. Ook zorg ik ervoor dat er de hele dag allerlei activiteiten worden gedaan die aansluiten bij dat specifieke groeigebied, zodat ze het ook ervaren. Dus als we het hebben over het groeigebied 'Hoe werk ik samen?', doen we die dag allerlei samenwerkingsopdrachten.

Salomé (leerkracht): Door de vier groeigebieden aan het begin van het jaar te ervaren, weten en voelen de kinderen waar hun persoonlijke worsteling ligt. Vervolgens kiezen de kinderen op basis hiervan een persoonlijk groeidoel. Motivatie is daarbij ook belangrijk. Ze kiezen een groeidoel waarvan ze weten: dit *kan* en *wil* ik ontwikkelen.

Mechteld (leerkracht): Ik laat de kinderen op veel verschillende manieren kennismaken met de verschillende groeigebieden. Door erover te praten en door er spelletjes over te doen, maar ook door het mee te geven naar huis zodat ze het thuis bespreken. We doen bijvoorbeeld een quiz: welke succescriteria horen bij welk groeidoel?

Praktijkvoorbeeld uit Salomé's klas:

Hoe denk ik? Ik denk als een programmeur.

Om het belang van stap voor stap denken duidelijk te maken, krijgen de leerlingen de opdracht om te beschrijven welke stappen er allemaal moeten worden genomen om een boterham met pindakaas te smeren. De leerkracht loopt vervolgens letterlijk de stappen na die de leerlingen hebben beschreven. Als dan bijvoorbeeld de stap mist om de dop van de pot te schroeven, of het mes in de pot te steken, kan dit leiden tot hilarische situaties en een stuk bewustwording van het belang van duidelijke te volgen stappen.

Hoe zie ik mezelf? Ik sta stil bij wat ik voel.

Om leerlingen bewust te maken van hun eigen gevoelens en de gevoelens van anderen, kan het spel 'over de streep' worden gespeeld. Er worden verschillende stellingen gegeven waarbij een afwisseling wordt gemaakt tussen luchtige stellingen en zwaardere stellingen. Denk bijvoorbeeld aan: 'Ik heb een huisdier', of 'Ik lig weleens een nacht wakker omdat er zo veel aan de hand is in de wereld' of 'Ik ben weleens gepest'. Wanneer een stelling van toepassing is op een leerling, mag hij naar voren lopen over de streep. Het valt op dat leerlingen op deze manier veel van zich-

Veelgestelde vragen

Moet een doel SMART zijn?

Een doel dat een kind zelf formuleert, is vaak het meest motiverend. Door gerichte vragen wordt het vanzelf concreter. Soms helpt het om een doel meetbaar te maken, maar afvinken is niet het einddoel, groeidoelen keren steeds terug.

Is een groeidoel vrijblijvend?

Nee. Elk kind werkt met een groeiportfolio en reflecteert daarop. We willen dat elk kind oefent met vaardigheden die passen bij zelfsturend leren: plannen, reflecteren, hulp vragen. Dat vraagt actieve begeleiding.

Kunnen kinderen wel zelf een passend doel kiezen?

Juist de ervaring van het kiezen én ermee aan de slag gaan, maakt dat kinderen zich bewuster worden van zichzelf en hun mogelijkheden. Ze krijgen het vertrouwen dat ze zelf richting kunnen geven. Vaak is het tweede doel dat ze kiezen al veel gericht en specifieker.

Kunnen jonge kinderen wel reflecteren?

Jonge kinderen kunnen met steun prima terugkijken op hun handelen: 'Dat ging fout omdat...' Vanaf een jaar of acht kunnen ze ook hun eigen leerproces bewuster volgen. Ze profiteren enorm van de begeleiding door volwassenen: het hardop denken, vragen stellen en reflectieve gesprekken voeren.

zelf herkennen in medeleerlingen en naar elkaar toegroeien. Door dit soort spellen te spelen en ze te bespreken komen de leerlingen dicht bij hun eigen gevoelens.

Een persoonlijk groeidoel kiezen

Als kinderen vertrouwd zijn met de taal en inhoud van de groeidoelen, kiezen ze een persoonlijk groeidoel. Ze reflecteren: wat gaat al goed, en waarin wil ik groeien? Deze keuze is onderdeel van het leren zelf. Het is een eerste stap in het proces van zelfsturend leren.

Kinderen kiezen één of twee doelen voor een langere periode, eventueel gekoppeld aan een thema of project. In kindgesprekken verkennen leerkrachten samen met het kind waarom dit doel gekozen is en hoe het concreter en haalbaar kan worden gemaakt. Die gesprekken geven inzicht voor de leerling zelf, maar ook voor de leerkracht.

Wouter (leerkracht): Ik zeg tegen de kinderen: 'Wat iedereen ook vindt, het gaat erom dat jij het belangrijk vindt, want dan ga je ermee aan de slag.' Voor mij is het als leerkracht een uitdaging om dat waarin ze willen groeien scherp te hebben en om de momenten te zien, te herkennen dat ze daar een stap zetten, dat er iets gebeurt.

Mechteld (leerkracht): Ze hoeven niet te kiezen waar ze het slechtst in zijn. Ze mogen iets kiezen waarin ze willen groeien. Ook vertel ik ze dat ze, als ze zich er bewust van zijn en er regelmatig even aan denken, er sowieso al beter in worden.

Praktijkvoorbeeld uit Wouters klas:

Om leerlingen te begeleiden bij het formuleren van hun groeidoel en om te achterhalen waar hun motivatie zit, stel ik begeleidende vragen gedurende het proces. Een aantal voorbeelden hiervan zijn:

- Wat maakt het belangrijk voor jou?
- Heeft het zin om dit te gaan doen, of is er iets anders dat meer waarde heeft voor jou?
- Je zegt dit en dit, is dat dan waar het bij jou om draait?
- Hoe ziet het eruit voor jou op het moment dat het je lukt?
- Wat je net hebt gezegd, probeer dat eens in één zin samen te vatten?

Levend houden

Een gekozen doel is pas krachtig als het levend blijft. Daarom maken kinderen visuele geheugensteuntjes zoals posters, kaarten, rubrics, stickers of sleutelhangers. Ze houden bij hoe ver ze zijn, bijvoorbeeld met een knijper op een schaal. Leerkrachten helpen kinderen zich hun doelen te herinneren, herkennen momenten waarop het doel zichtbaar wordt, en bieden ruimte voor reflectie. Zo verzamelen kinderen 'munitie' voor de evaluatie: concrete ervaringen die laten zien wat ze hebben geleerd.

Mechteld (leerkracht): Ik laat de kinderen altijd een strook maken waar hun groeidoel op staat met hun naam eronder. Daardoor kan ik er heel gemakkelijk aan het einde van de dag even met ze op reflecteren. Ik vraag dan bijvoorbeeld: 'Wie heeft vandaag gemerkt dat hij bij zijn groeidoel verder is gekomen?' Er worden dan voorbeelden gedeeld in de klas, dit inspireert ook andere kinderen.

Klaartje (leerkracht): Om het levend te houden begin ik vaak mijn dag met vertellen wat we allemaal gaan doen en benoemen welke groeigebieden er aan bod komen. Ik verzoek dan ook de kinderen even na te denken of dit een dag is waarop ze aan hun groeidoel kunnen werken. Dit jaar hebben de leerlingen een pop-up kaart gemaakt bij hun groeidoel.

Anna (leerkracht): De persoonlijke groeidoelen van de leerlingen heb ik vooraan op tafel in een bak. Iedere ochtend kies ik er een uit en vraag ik wie er zelf iets over wil vertellen. We hebben daar een gesprek over: Wie herkent dit? Wie heeft er tips? Eigenlijk is dit vaak het meest waardevolle gesprek van de dag. Er is herkenning, er wordt op elkaar gereageerd. Er is een veilige omgeving.

Praktijkvoorbeeld uit verschillende DWS klassen

Groeiportfolio

Alle kinderen hebben een groeiportfolio. Hierin leggen ze hun doelen vast en reflecteren ze minstens twee keer per periode, met woorden en beeldmateriaal. Deze momenten maken groei zichtbaar. Ook ouders en groepsleerkrachten zijn op de hoogte, zodat het doel herkenbaar is in verschillende contexten. Kinderen die ook thuis of in hun eigen klas oefenen, zetten vaak extra stappen.

Isa's groeidoel: Hoe werk ik samen?

Ik werk al een paar jaar aan dit doel, vanaf groep 5. Telkens probeer ik er beter in te worden. Ik ben iemand die graag in z'n eentje werkt. Als ik dan dingen in een team moest doen, vond ik dat lastig. Ik ging of juist te veel doen, of te weinig. Nu probeer ik af te stemmen. Ik oefen dit bij DWS en op mijn thuishoofschool. Als we daar mogen kiezen uit samenwerken of alleen, probeer ik nu steeds vaker samenwerken te kiezen.

Tot slot

Werken met groeidoelen vraagt tijd, vertrouwen en een gezamenlijke taal. Maar het levert veel op. Kinderen die zichzelf beter leren kennen, die durven proberen en die steeds bewuster hun leren sturen. En dat is een cadeau voor de rest van hun leven.

Adams groeidoel: Ik kan en wil leren.

Soms heb ik moeilijke opdrachten of juist opdrachten die ik al kan, dan vind ik het moeilijk om mij in te blijven zetten. Ik herhaal mijn doel dan voor mijzelf en denk: 'ik kan het'. Als ik aan mijn doelen denk of iemand helpt me, dan ga ik het vaak ook wel doen. Bij mijn vorige doel zeiden mijn ouders bijvoorbeeld: 'Pak even je werk erbij, dan kan ik met je meekijken en kun je je werk afmaken'. Het ging steeds makkelijker, ik pakte zelf mijn werk. Ik kan daardoor meer dan dat ik dacht. Zonder doel zou het moeilijker zijn om te evalueren. Je moet dingen kunnen om verder te gaan. Bijvoorbeeld je werk kunnen regelen, en dan kun je verder met de volgende stap. ●

Referenties

- Betts, G.T. & Neihart, M. (1988). 'Profiles of the Gifted and Talented.' *Gifted Child Quarterly*, 32 (2), 248-253.
- Ligtendag, L. & Van der Pluijm, A. (2017). *Startboek Skillis. Toekomstgericht leren voor groep 5 t/m 8*. Tilburg: Gianotten.
- SLO (2024, 30 januari). *De begaafde leerling. Werken aan doelen en vaardigheden*. Geraadpleegd op 10 juli 2025, van <https://www.slo.nl/thema/meer/begaafde-leerling/doelen/werken-doelen-vaardigheden/>

Lisanne Manintveld (l) is leerkracht en orthopedagoog. Annelies de Muijnck (r) is schoolpsycholoog en RITHA/ECHA specialist en docent. Beiden zijn werkzaam als onderwijsadviseur bij het ABC in Amsterdam en van daaruit onder andere betrokken bij verrijktingsprogramma's zoals Different Day binnen scholen en Day a Week School op bovenscholniveau.